

La lectura fàcil a les biblioteques catalanes

Núria SILVESTRE GUSÍ, Rosa Maria CAPO

RESUM: *El Grup de Treball de Lectura Fàcil del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-documentalistes de Catalunya (COBDC) presenta els resultats del qüestionari tramès l'any 2003 a un grup de biblioteques públiques catalanes. L'objectiu del qüestionari era comprovar si es coneixien els materials de lectura fàcil i si hi havia demandes de textos en format adaptat. També es volien conèixer les preferències temàtiques i idiomàtiques amb vista a editar textos d'aquest tipus. Es demanaven alhora llistes d'entitats que podrien estar interessades en aquest tipus de materials i d'obres que, per fer-se servir amb determinats col·lectius o persones, haurien d'adaptar-se. Les conclusions demostren que cal difondre més la lectura fàcil i incrementar considerablement el nombre de títols editats en format adaptat a la lectura fàcil, i en suports diversos (llibre, audiovisual, suport electrònic, etc.).*

INTRODUCCIÓ

El concepte de «lectura fàcil» s'aplica als materials elaborats amb especial cura per tal que puguin ser llegits i entesos per tots aquells que tenen dificultats lectores o de comprensió.¹

La promoció de la lectura i la necessitat de materials de lectura fàcil es basen en les *Normes estàndard de les Nacions Unides per la igualtat d'oportunitats de*

Núria Silvestre Gusí, Rosa Maria Capo, membres del Grup de Treball Lectura Fàcil del COBDC.

Hi han col·laborat Imma Casals i Eugènia Salvador en l'elaboració del qüestionari, i Josep Jiménez Casanellas com a assessor per a l'ús del programa Access, així com tots els membres del Grup de Treball de Lectura Fàcil, que l'han millorat en tot el seu contingut.

Agraïm molt especialment la col·laboració de totes les persones que han tingut la paciència de contestar el qüestionari ja que sense la seva dedicació no hauria estat possible fer aquest article. Article rebut el gener de 2004.

1. En podeu trobar més informació al tríptic editat per la Comissió Lectura Fàcil conjuntament amb el COBDC, la Fundació Bofill i la Biblioteca de Catalunya, reproduït a l'annex 1.

les persones amb discapacitats,² i en el *Manifest de la UNESCO de la biblioteca pública*.³ En aquests textos es recullen recomanacions com ara:

- «Els estats garantiran que les persones amb discapacitats s'integren i poden participar en les activitats culturals de forma igualitària [...] Els estats han d'iniciar el desenvolupament i l'ús d'adaptacions tècniques especials per a la creació de bibliografia, pel·lícules i teatre accessibles a persones amb discapacitats» (de la norma 10 de les Nacions Unides)
- «Els serveis de la biblioteca pública es fonamenten en la igualtat d'accés per a tothom, sense tenir en compte l'edat, el sexe, la religió, la nacionalitat, la llengua o la classe social. Cal oferir serveis i materials específics a aquells usuaris que, per alguna raó, no poden utilitzar els serveis i materials normals, com és el cas de minories lingüístiques, persones amb discapacitats o gent hospitalitzada o empresonada» (del *Manifest de la UNESCO*).

Empesos per l'interès de dur a terme aquestes recomanacions, el Grup de Treball de Lectura Fàcil⁴ va creure necessari de difondre aquesta idea entre el col·lectiu bibliotecari, potenciar el seu coneixement i, alhora, promoure l'edició de textos que segueixin les directrius de la IFLA en aquest àmbit.⁵ L'experiència d'associacions com l'Easy-to-Read Foundation de Suècia, que porten més de trenta anys difonent aquest concepte, i el suport de persones que ja havien iniciat activitats en aquest camp, com ara l'antiga Comissió Lectura Fàcil, ens van encoratjar a començar a treballar-hi.

Per aquest motiu es pensà que, abans d'emprendre grans accions, calia comprovar l'estat de la qüestió a les biblioteques catalanes: coneixen els materials de lectura fàcil? Opinen que hi ha prou documents publicats? Els que n'hi ha, responen a les necessitats que les biblioteques tenen quan han d'atendre els col·lectius a qui van adreçats els materials de lectura fàcil? Quines són les preferències pel que fa a temàtica o idioma? Quin material s'uti-

2. Nacions Unides. *The standard rules of the United Nations on the equalization of opportunities for persons with disabilities*. (Stockholm: The Centre for Easy-to-Read, 1998).

3. Unesco. *Manifest de la Unesco de la biblioteca pública 1994*. (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Docentalistes de Catalunya, 1994). Disponible a: <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/catal.pdf>

4. Grup format l'abril de 2002 al COBDC. lecturafacil@cobdc.org

5. IFLA. *Guidelines for easy-to-read materials*. (The Hague: IFLA, 1997). (IFLA Professional Reports; 54). N'hi ha traducció al català, per Àngels Massísimo: *Directrius per a materials de lectura fàcil*. (Barcelona: COBDC, 1999).

litza per a substituir aquests materials quan no hi són? Es tenia la percepció, a partir de contactes informals mantinguts amb biblioteques públiques catalanes, que el material de lectura fàcil era desconegut dins del món bibliotecari i que sobre ell hi havia un seguit de tòpics que, un cop identificats, s'havien de desfer –per exemple, alguns professionals confonen les necessitats de lectura fàcil amb les de l'ensenyament d'una llengua.

És per això que es va elaborar un qüestionari (s'inclou a l'annex 4) per tal d'enviar-lo a diferents biblioteques. Se'n van triar les que permetien mantenir-hi un contacte electrònic, que se suposa que és més ràpid i fluid: partíem de la hipòtesi que els resultats no serien tan diferents dels obtinguts a partir d'una mostra més extensa o bé universal. Es va demanar la col·laboració del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i de la Central de Biblioteques de la província de Girona de la Generalitat de Catalunya, que van accedir immediatament a difondre el qüestionari. Amb les biblioteques de Lleida i Tarragona es van fer els contactes de forma individualitzada. Les respostes dels qüestionaris s'han carregat en una base de dades feta amb Access: a partir d'ella s'han extret les taules que es presenten a continuació. Aquesta base de dades, a més, permet gestionar les relacions amb les entitats i la bibliografia de lectura fàcil, com també la de material que pot substituir-la.

RESULTATS I COMENTARIS

Les biblioteques

Es van enviar 229 qüestionaris: 78 biblioteques el van respondre,⁶ un 34% del total, que hem considerat com un percentatge satisfactori. El treball de camp es va dur a terme del març al juliol de 2003.

Taula 1. Resposta obtinguda

	Qüestionaris enviats	%	Qüestionaris rebuts	%
Barcelona	167	73	56	72
Girona	53	23	14	18
Lleida	7	3	7	9
Tarragona	2	1	1	1
Total	229	100	78	100

6. Vegeu a l'annex 2 la llista de les biblioteques que hi han col·laborat.

La província de Barcelona està més representada que les altres, però els resultats ens han confirmat que la resposta és independent de la ubicació de la biblioteca: com es pot veure a la taula 5, les biblioteques de tot arreu responen en la mateixa línia.

Taula 2. Respostes rebudes per tipus de biblioteca

Tipus de biblioteca	Nombre	%
Central urbana	51	65
De districte	10	13
Filial	15	19
Altres	2	3
Total	78	100

Entre els qüestionaris rebuts predominen clarament els enviats a biblioteques centrals urbanes, fet que es correspon amb la realitat bibliotecària catalana.

Taula 3. Pla municipal i la seva aplicació

Tipus de biblioteca	Nombre	%
Biblioteques amb pla	14	18
Aplicació	12	86
Consultable	11	79
Format web	11	79
Total qüestionaris	78	100

Ens va interessar conèixer el nivell d'implantació de plans municipals de biblioteques i la resposta ha estat contundent: de totes les biblioteques que han respost, tan sols catorze són a municipis amb plans de biblioteques. Cal remarcar que aquestes biblioteques pertanyen només a cinc municipis (Badalona, Barcelona, Salt, Sant Boi de Llobregat i Terrassa) i que d'aquests cinc, en dos encara no s'aplica. Ens consta que, després de la recollida de dades, algun altre municipi ha començat accions per a la implantació d'un pla de biblioteques; amb tot i això, els percentatges no variarien gaire.

Aquest fet ens fa reflexionar sobre la manca de planificació política dels serveis bibliotecaris als municipis del nostre país. No es tracta només de saber si correspon o no tenir biblioteca, sinó que cal establir per escrit què s'ha de demanar a un servei públic municipal d'informació. Entre els punts a tenir en compte hi ha el de la lectura fàcil. Cal, doncs, planificar i que els bi-

bliotecaris puguin intervenir en els processos de planificació. Probablement així s'inclourien en els plans aspectes tan importants com el que ens ocupa, entre d'altres.

Els materials de lectura fàcil

Taula 4. Biblioteques que consideren que disposen de material adient

Amb material adient	5	6%
Sense material	73	94%
Total	78	100%

Com s'esperava, els bibliotecaris creuen, majoritàriament, que no disposen de suficient material de lectura fàcil. Cinc biblioteques, però, han contestat que sí que en tenen, tot i que amb algun comentari afegit. Alguna considera que té prou materials en castellà però no pas en català; també s'ha comentat que es disposa de documents per a immigrants, gent amb discapacitat visual o amb alguns tipus de discapacitat mental, però no per a la resta de casos que també caldria. Un parell de biblioteques comenten que tenen tots els materials de lectura fàcil que s'han editat a Catalunya: entenem que creuen que amb això ja n'hi ha prou.

A partir d'aquests comentaris es pot percebre una certa confusió a l'hora d'entendre què són els materials de lectura fàcil. Hi ha qui pensa que els documents editats en format de lletra gran poden ser considerats dins d'aquest grup, tot i no ser així. Tampoc no es delimiten prou bé els camps d'ús dels materials d'aprenentatge d'una llengua i els materials de lectura fàcil: una cosa és adquirir habilitats gramaticals i de vocabulari (aprenentatge de la llengua) i una altra és poder llegir de forma àgil, entenent bé el contingut del text, sense interpretacions ambigües (lectura fàcil). Fins i tot hi ha qui creu que els materials editats en la llengua materna dels immigrants es poden considerar lectura fàcil: no és pas aquest el cas, ja que un text en la llengua materna pot ser tant difícil de llegir com un en català o castellà si no es tenen les habilitats suficients.

Per tant, una de les línies futures d'actuació ha de ser explicar millor als professionals de les nostres biblioteques la diferència entre una cosa i les altres, per tal de poder satisfer millor les necessitats dels nostres usuaris.

La taula 5 mostra que la ubicació geogràfica de les biblioteques no influeix en la resposta: els documents de lectura fàcil manquen per igual a tot el territori català.

Taula 5. Materials adients: distribució geogràfica

Província	No tenen materials adients	
Barcelona	52	93%
Girona	13	93%
Lleida	7	100%
Tarragona	1	100%
Total	73	94%

Com que es pressuposava que no n’hi hauria prou d’aquest materials, també es va preguntar quins documents es feien servir per suplir-los. És a dir, quan un usuari mostra una necessitat lectora d’aquestes característiques, ¿què se li ofereix?

Taula 6. Material recomanat com a substitutori del material de lectura fàcil

Lletra gran	54	84%
Aprenentatge de llengües	43	67%
Llibres infantils	42	66%
Diccionaris visuals	28	44%
Altres	13	20%
Total respostes rebudes	64	100%

Els bibliotecaris combinen diversos materials, bàsicament llibres en lletra gran, llibres d’aprenentatge de llengües i llibres infantils. Es fa palesa la necessitat real de materials de lectura fàcil pensats per a diferents interessos personals i diferents orientacions temàtiques. Mentre no els tenen, els bibliotecaris supleixen el buit amb tots els materials de què disposen, intentant d’adequar-los a la demanda.

Amb vista a l’edició de nous materials de lectura fàcil, es va demanar de donar un ordre de prioritats a una llista de categories:

Taula 7. Prioritats tipològiques i temàtiques

Ordre de prioritat (1, mínim; 5, màxim)	1	2	3	4	5
Narrativa	4	1	20	10	36
Poesia	6	5	24	13	6
Coneixement del país	0	7	14	16	28
Formació en valors cívics i democràtics	1	6	20	17	10
Llibres en l’idioma d’origen dels immigrants	3	4	14	18	16
Altres	0	0	13	4	6

El que es considera més necessari són les obres de narrativa i, a continuació, les de coneixement del país. La poesia, al contrari, no es considera prioritària. També hi ha una xifra elevada de respostes que reclamen més llibres en l'idioma original dels immigrants, fet que confirma la confusió existent pel que fa a la naturalesa dels materials de lectura fàcil. Entenem aquesta resposta en el sentit que es necessiten llibres en l'idioma matern per a poder oferir textos que mantinguin l'ús de la llengua, que és una demanda corrent a les biblioteques, no pas en el sentit que es necessiten materials de lectura fàcil en llengües estrangeres.

Una solució a aquesta necessitat podria ser que, d'una banda, les biblioteques poguessin comprar edicions en llengües estrangeres per a les persones que no tenen cap dificultat lectora i, d'altra banda, editar textos bilingües en format de lectura fàcil. Així es fomentaria el coneixement de la llengua del país d'acollida sense renunciar a l'ús de la pròpia.

També s'observa un bon nombre de respostes que valoren, encara que no sigui amb la puntuació més alta, les edicions de textos que tractin de la formació en valors cívics i democràtics. Si se sumen aquestes respostes amb les de les biblioteques que demanen llibres sobre el coneixement del país es pot arribar a la conclusió que un dels col·lectius que més demana materials de lectura fàcil, a Catalunya, són les persones immigrades. Sembla que les biblioteques hagin pensat en la possibilitat de satisfer les necessitats informatives de les persones que tot just acaben d'arribar amb documents que informin sobre el país, sobre com han de moure's per viure a Catalunya i quins drets i deures tenen com a nous residents.

Ara bé, això no vol dir que no hi hagi una necessitat real de textos de lectura fàcil per a persones amb discapacitats intel·lectuals, posem per cas. El que passa és que potser les demandes no arriben tant a les biblioteques. Sovint és el bibliotecari qui s'adona de quines persones en podrien ser usuaris potencials. A Suècia existeix tot un entramat de «representants de lectura» (uns 3.000, aproximadament), que s'encarreguen de buscar al seu entorn més proper les persones que podrien tenir dificultats de lectura. Han comprovat que difícilment una persona d'aquestes característiques anirà a buscar lectura o informació a la biblioteca: cal fer el procediment a l'inrevés. Com a professionals de la biblioteca, sovint ja exercim aquesta funció, però no sempre la podem portar a terme com voldríem: hauríem de pensar en la implantació a Catalunya d'un sistema semblant al suec en el futur.

A més de les categories donades de tipus documentals i temàtiques més valorades, els bibliotecaris han fet suggeriments d'altres de diferents: en donem les més repetides, sense que l'ordre en què es donen impliqui cap prioritat:

- guies de la localitat: on s'hi pot anar a aprendre a conduir, centres d'interès, com trobar-hi feina...
- material àudio-visual, recursos electrònics
- salut, nutrició
- llibres de lleure: bricolatge, cuina, jardineria
- records del passat: memòries, biografies, història local, dietaris, etc.
- diaris i revistes.

Algun d'aquests suggeriments, de fet, es poden incloure en el grup dels materials sobre coneixement del país o el de formació en valors cívics i democràtics: tot plegat, hi ha una forta demanda d'aquests temes.

Taula 8. Preferència de llengua en el material de lectura fàcil a utilitzar

Castellà preferentment	34	52%
Indistintament, català i castellà	24	36%
Castellà exclusivament	4	6%
Català preferentment	3	5%
Català exclusivament	1	2%
Respostes rebudes	66	100%

S'aprecia una clara preferència de textos en castellà. Creiem que aquest resultat respon a la demanda real de la informació: com que els usuaris majoritaris són les persones immigrades i com que sembla ser que el català no és tan valorat com a llengua d'ús quotidià, el castellà és l'idioma preferent. El grup de respostes que manifesten un interès indistint pel castellà o català també és força significatiu. Tot i això, pensem que cal fomentar l'edició de llibres en català, si més no en una proporció del 50%. No s'ha d'oblidar el que s'ha comentat més amunt en el sentit que els possibles lectors de material de lectura fàcil que no són immigrants no s'apropen fàcilment o per iniciativa pròpia a la biblioteca a la recerca de lectura, sinó que se'ls ha d'anar a buscar.

Les entitats col·laboradores

També es va preguntar a les biblioteques receptores del qüestionari quines pensen que són les entitats que es plantegen la necessitat d'aquest tipus de lectura i materials. Quan es tracta d'acostar-se a les persones que tenen algu-

na dificultat de lectura, el millor és fer-ho conjuntament amb altres entitats del teixit associatiu del municipi: centres, escoles, agrupaments, etc., que també poden haver observat aquests problemes o que, per la seva activitat, tracten directament amb les persones que necessiten textos adaptats. Les dades d'aquestes entitats han quedat recollides a la nostra base de dades amb la intenció de utilitzar-les, si hi estan d'acord, com a centres pilot de comprovació de futurs textos de lectura fàcil, ja que s'ha constatat que perquè un text funcioni cal provar-lo abans en l'àmbit al que va destinat.

Taula 9. Tipus d'entitats

Centre de formació d'adults	54	32%
Entitat per a la inclusió social de persones immigrades	21	12%
Centre d'educació especial	21	12%
Programa d'atenció o associació de gent gran	16	9%
Escola o taller ocupacional	9	5%
Programa d'educació compensatòria	8	5%
Centre de dia de salut mental	5	3%
Associació de pares de persones disminuïdes psíquiques	5	3%
Grup de dones	3	2%
Integració de persones disminuïdes físicament	2	1%
Centre hospitalari	2	1%
Defensa i difusió de l'ètnia gitana	1	1%
Centre penitenciari	1	1%
Altres	16	9%
Sense resposta	7	4%
Total d'entitats	171	100%

La resposta més repetida és el centre de formació per a adults amb un percentatge molt destacat respecte de la resta, seguit dels centres d'educació especial i d'atenció a persones immigrades, i dels centres d'atenció a la gent gran.

El tipus de col·laboració més freqüent entre aquestes entitats i les biblioteques són els contactes concrets i breus, com ara les visites, deixar un espai i facilitar un horari especial per als grups que vénen (formació d'usuaris, tallers de lectura, etc.), i en el préstec de documents de la biblioteca. Cal comentar que moltes biblioteques no han respost aquesta pregunta: es va deixar oberta i pot ser que moltes biblioteques no interpretessin què es demanava.

Taula 10. Tipus de col·laboració establert amb la biblioteca

Visites i col·laboracions concretes	49
Espai i horari especial per a l'entitat	39
Préstec especial	29
Intercanvi d'informació i documentació	22
No hi ha col·laboració	14
Donació d'obsolets	2
Sense resposta	42

Les biblioteques des de sempre han estat institucions que s'han acostat als altres centres que configuren la vida cultural del municipi. Creiem fermament que la millor manera de fer arribar la lectura a tothom és creant un ambient acollidor a la biblioteca i compartint tasques amb els centres que també treballen per a la millora del creixement personal i l'adquisició d'hàbits culturals. Cal que continuem en aquesta línia i que l'enfortim.

Els materials que poden substituir els de lectura fàcil

Una de les tasques que s'ha proposat el Grup de Treball és mantenir una base de dades amb els materials editats en format de lectura fàcil per tal de poder informar tothom que ho necessiti. Aquesta base de dades, de moment, no és gaire àmplia: per això es va pensar que es podria complementar amb títols de materials que s'acostin al que entenem per lectura fàcil. La col·laboració dels nostres companys ha permès disposar d'una llista bibliogràfica, els títols de la qual es poden agrupar en:

1. Llibres en lletra gran de diverses col·leccions
2. Llibres de lectura graduada que són llibres pensats per a l'aprenentatge d'una llengua, amb comentaris sobre el vocabulari, diferents nivells de dificultat i, per tant, molt entenedors⁷

També s'han rebut citacions de molts dels documents que existeixen en l'actualitat amb la validació del logotip de lectura fàcil. Comprovem, doncs,

7. Tornem a recordar que els llibres d'aprenentatge d'una llengua no es poden considerar material de lectura fàcil perquè la intenció primera de la lectura –fàcil o no– és el gaudi, i els llibres d'aprenentatge d'una llengua tenen una altra finalitat, l'adquisició d'unes habilitats lingüístiques.

amb satisfacció, que alguns professionals ja tenen coneixement de l'existència d'aquest material. La base de dades es continuarà mantenint actualitzada i per tant us convidem a informar-nos de nous títols que creieu que en poden formar part.⁸

CONCLUSIONS

Resumim les conclusions més importants que s'han pogut extreure d'aquest estudi:

- Cal treballar perquè tots els municipis de Catalunya disposin d'un pla municipal de biblioteques. Actualment només alguns municipis grans en tenen i hi posen per escrit els seus objectius pel que fa al model de servei municipal d'informació que segueixen. Sembla que els ajuntaments comencen a adonar-se de la necessitat d'aquesta eina. Cal que polítics i professionals treballin plegats en aquesta planificació.
- Hi ha confusió entre els materials de lectura fàcil i els materials per a persones amb dificultats visuals (llibres en lletra gran). També hi ha la creença que els documents per a l'aprenentatge de la llengua formen part d'aquest grup. No és així. Aquest fet ens porta a refermar-nos en la nostra funció com a Grup de Treball: hem d'explicar millor què és la lectura fàcil tant al nostre col·lectiu professional com al públic en general.
- Davant la poca quantitat de materials de lectura fàcil que existeixen en català o castellà els bibliotecaris fan servir diversos materials alternatius: llibres en lletra gran, llibres d'aprenentatge de llengües i llibres infantils.
- Cal editar, sobretot, obres narratives adaptades al format de lectura fàcil. També es remarca la necessitat d'editar textos que expliquin coneixements del país i que formin en els drets i deures dels ciutadans. Amb aquesta resposta es constata que un dels col·lectius que demana més materials adaptats són les persones immigrades.
- La llista de les preferències de les biblioteques catalanes ens servirà per a planificar línies editorials, tot i que som conscients que no podem

8. A l'annex 3 es ressenyen tots els llibres validats amb el logotip «Lectura fàcil». Per a més informació sobre la resta de materials, envieu un missatge de correu electrònic a l'adreça del Grup de Treball <mailto://lecturafacil@cobdc.org>.

ignorar les necessitats de col·lectius minoritaris que també necessiten lectura fàcil i que potser no creuen que les biblioteques els poden ajudar. Hem d'estar amatents a tothom que tingui dificultats de lectura, vinguin o no a la biblioteca.

- L'idioma que es dona com a preferent amb vista a fer noves edicions de lectura fàcil és el castellà. Això ve determinat pels destinataris principals d'aquests documents. Cal fomentar, però, que almenys la meitat de la producció de lectura fàcil sigui en català. També s'ha de considerar la possibilitat de fer algunes edicions bilingües: català-castellà, català-àrab, català-urdú, etc.
- És imprescindible treballar conjuntament amb entitats que treballen amb persones amb dificultats de lectura: es poden complementar les accions i els resultats seran molt més bons.

En l'actualitat, a Catalunya existeixen pocs materials que puguin ser considerats de lectura fàcil. Moltes de les editorials i institucions amb les que s'han mantingut contactes valoren positivament la idea però encara no acaben de veure quin pot ser el rendiment comercial d'aquests productes. Hi ha excepcions: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, l'Editorial Mediterrània, l'Editorial Sirpus o Comissions Obreres ja han començat a apostar per aquests formats. El Grup de Treball de Lectura Fàcil lluita per la difusió d'aquests materials existents i prepara noves idees. Les biblioteques són un lloc cabdal, juntament amb les escoles d'adults, els centres d'educació especial, els centres d'assistència a la gent gran, centres de recursos pedagògics, camps d'aprenentatge, etc., per a donar a conèixer aquest missatge: totes les persones tenen dret a gaudir del plaer de la lectura i a adquirir nous coneixements. Hem d'ajudar a aconseguir-ho.

Per a poder portar a terme les accions que ens proposem, comptem amb el recolzament de l'Associació Lectura Fàcil que està formada per professionals de diferents àmbits de la vida cultural i científica de Catalunya. Aquesta associació, hereva de l'antiga Comissió Lectura Fàcil, és l'encarregada de portar a terme projectes que van més enllà de l'àmbit de les biblioteques: pensar en la possibilitat d'elaborar un projecte de llei sobre la lectura fàcil, validar els textos que vulguin ser considerats com a lectura fàcil, elaborar estratègies d'actuació per al coneixement d'aquest concepte, etc.

El model suec ens pot servir com a experiència a tenir en compte: disposen d'una editorial dedicada exclusivament als materials de lectura fàcil, publiquen un setmanari de gran tirada amb notícies redactades adaptades per a la lectura fàcil, mantenen una gran xarxa de col·laboradors repartits per tot

el país... Però el que està clar és que hem de poder parlar d'un model català. Quantes vegades hem sentit que els ciutadans tenen problemes per a entendre les notificacions de les administracions públiques, els informes de certes empreses, els manuals d'instruccions dels aparells, etc.? No es podria adoptar el format de lectura fàcil per a informar millor? O en l'edició de butlletins municipals, de manuals d'ús de medicaments, d'informes judicials, que són documents d'ús corrent i on és important que siguin compresos per tothom? El camp de treball és molt gran i ja hem començat a trobar el camí: ara convé que no ens hi perdem.

ANNEX 1. CONTINGUT DEL TRÍPTIC *MATERIALS DE LECTURA FÀCIL: UNA EINA DE CULTURA PER A LA INFORMACIÓ, LA COMUNICACIÓ I LA INTEGRACIÓ SOCIALS*

1. FACILITAR L'ACCÉS AL CONEIXEMENTS I A LA CULTURA A TOTS ELS CIUTADANS: UNA NECESSITAT I UN DEURE DEMOCRÀTICS

Poder tenir accés a la cultura, la literatura i la informació és un dret democràtic que capacita la persona per controlar la pròpia vida, compartir idees, pensaments, experiències i créixer com a ésser humà.

Facilitar materials de lectura adients per a col·lectius que, per raons molt diverses, tenen dificultats lectores, hauria de ser un objectiu prioritari i una preocupació compartida per administracions i ciutadans. Alguns organismes internacionals han definit línies d'actuació en aquest sentit: les *Regles estàndard de Nacions Unides*, el *Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública* i la *Carta del Lector*.

2. QUÈ ÉS LECTURA FÀCIL?

S'entén com a llibre-fàcil els materials de lectura (i també els audiovisuals i multimèdia) elaborats amb especial cura per poder ser llegits i entesos per persones que, per qualsevol motiu, físic, psíquic o social, tenen dificultats per utilitzar la lectura com a vehicle de comunicació, d'informació, de formació, o de lleure.

3. GRUPS DESTINATARIS

Les dificultats lectores poden ser degudes a minusvalideses psíquiques (p.e.: dislèxia, retards mentals, senilitat) o a circumstàncies de caràcter transitori: incorporació tardana a la lectura, coneixement escàs de la llengua en el cas dels immigrants, escolarització pobre, accidents, etc.

4. COM FER QUE UN LLIBRE SIGUI DE LECTURA FÀCIL?

No hi ha normes estrictes però sí un principi bàsic: construir una història concreta i lògica amb una sola línia argumental.

CONTINGUT

Ha de ser concret i els esdeveniments descrits en ordre cronològic, sense salts en el temps.

LLENGUATGE

- Evitar el llenguatge abstracte.
- Donar una continuïtat lògica a l'acció.
- Relatar accions directes i simples, sense la implicació d'excessius personatges.
- Evitar el llenguatge simbòlic (metàfores).
- Utilitzar un llenguatge adult i digne, tot evitant paraules difícils.
- Encoratjar els escriptors i il·lustradors a conèixer els seus grups d'audiència.
- Provar el material abans que no vagi a la impremta, amb representants dels diferents grups destinataris.

LA IMPORTÀNCIA DE LES IL·LUSTRACIONS

Les il·lustracions juguen un paper molt important. És primordial que la imatge harmonitzi amb el text.

5. LOGOTIP

Els materials de lectura fàcil han de ser clarament etiquetats amb un logotip que permeti identificar aquells que compleixin els requisits sobre llenguatge, contingut i disseny.

6. EL PROCÉS DE PUBLICACIÓ

Els materials de lectura fàcil poden ser desenvolupats per editorials diverses. Les organitzacions de suport als col·lectius destinataris poden col·laborar, atès el seu coneixement del sector, en el procés d'elaboració i de distribució.

7. DISTRIBUCIÓ I MÀRQUETING

Les tècniques tradicionals dels màrqueting no són adequades per arribar als usuaris de lectura fàcil. El contacte personal és molt important en el tracte amb gent que normalment no llegeix. Sovint és necessari passar per intermediaris.

ELS REPRESENTANTS DE LECTURA són aquests intermediaris, vinculats a programes socials i educacionals a nivell local i regional. Actuen creant cercles de lectura i donant a conèixer els nous productes.

EL PAPER DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES és clau per difondre aquests materials entre lectors que no estan, generalment, familiaritzats amb les biblioteques. L'èxit dependrà de quatre factors bàsics:

- La capacitat de treball bibliotecari amb grups especials, així com amb cuidadors.
- El coneixement de les necessitats especials dels lectors.
- El coneixement de, i l'expertesa en, seleccionar materials de lectura.
- La facilitat d'accés dins les biblioteques.

8. EL LLIBRE FÀCIL A CATALUNYA

A Catalunya hi ha un gran desconeixement del concepte de «llibre-fàcil». No hi ha publicacions que, inicialment, compleixin tots els requisits.

Aquesta indefinició ha portat a realitzacions voluntarioses i a una duplictat d'esforços, poc coordinats i escassament coneguts. Difondre el concepte i aconseguir que un logotip identifiqui les publicacions pot donar una rendibilitat més gran a les iniciatives.

UN EXEMPLE DE LECTURA FÀCIL

El 24 de febrer de 1815 un vaixell francès arribava al port de Marsella, al sud de França. El nom del vaixell era Faraó. Vora el pilot, que guiava el vaixell cap el port, hi havia un jove mariner, recolzat a la barana. No tenia més de vint anys. Era alt i prim, tenia uns preciosos ulls foscos i el cabell negre. Semblava fort i decidit. El seu nom era Edmond Dantès.

(Fragment de: *El comte de Montecristo*, traduït de l'adaptació al suec per a la lectura fàcil de Nils Olof Franzén)⁹

ANNEX 2. BIBLIOTEQUES QUE HAN PARTICIPAT EN L'ESTUDI

Abrera	B. Josep Roca i Bros
Agramunt	B. Guillem Viladot
Almenar	B. Ramon Berenguer IV
Anglès	B. Pública d'Anglès
Arenys de Mar	B. Pare Fidel Fita
Artés	B. d'Artés
Avinyó	B. d'Avinyó
Badalona	B. de Badalona
Banyoles	B. Comarcal del Pla de l'Estany

9. A tall de comparació, donem el text original de la novel·la de Dumas, traduït del francès: «El 24 de febrer de 1815, el vigia de Notre-Dame de la Garde assenyalà els tres pals del Faraó, procedent d'Esmirna, Trieste i Nàpols. Com de costum, un remolcador va partir de seguida del port, va passar fregant el castell d'If i va anar a abordar el navili entre el cap de Morgion i la illa de Rion. De seguida, com de costum també, el moll del fort Saint-Jean s'havia cobert de curiosos, ja que a Marsella sempre és un gran esdeveniment l'arribada d'un vaixell, sobretot quan aquest vaixell, com el Faraó, ha estat construït, aparellat i estibat a les drassanes de la ciutat focca, i pertany a un armador de la ciutat. Mentrestant el vaixell avançava; havia franquejat feliçment l'estret... [segueix la descripció de la maniobra del vaixell]... hi havia un jove de gest ràpid i ull viu, que supervisava cada un dels moviments del navili i repetia cada una de les ordres del pilot.. [continua amb la maniobra]...

«...Era un home jove, d'entre divuit i vint anys, gran, esvelt, amb bells ulls negres i cabells de banús; tenia en tota la seva persona aquell aire calmat i de resolució propi dels homes avesats des de la seva infantesa a lluitar contra el perill. "Ah! Sou vós, Dantès!" va cridar l'home de la barca...»

Barcelona	B. Antoni Julià de Capmany
	B. Barceloneta-La Fraternitat
	B. Clarà
	B. Garcilaso
	B. Ignasi Iglésias-Can Fabra
	B. Les Corts-Miquel Llongueras
	B. Mercè Rodoreda
	B. Montbau-Albert Pérez Baró
	B. Sant Pau-Santa Creu
	B. Vapor Vell
	B. Vila de Gràcia
	B. Xavier Benguerel
Begur	B. Salvador Raurich
Bellpuig	B. Magí Morera
Besalú	B. Ramon Vidal
Cabrils	B. Pública de Cabrils
Canovelles	B. Frederica Montseny
Castelldefels	B. Ramon Fernández Jurado
Castell-Platja d'Aro	B. Mercè Rodoreda
Celrà	B. Municipal de Celrà
Cerdanyola	B. Ca n'Altimira
Cornellà	B. Central de Cornellà
Gavà	B. Marian Colomé
Guissona	B. Eduard Camps i Cava
L'Ametlla del Vallès	B. Josep Badia i Moret
Les Franqueses del Vallès	B. Municipal
L'Escala	B. Víctor Català
L'Estany	B. Abat Berenguer de Riudeperes
Linyola	B. Salvador Espriu
Lleida	B. Pública de Lleida
Malgrat de Mar	B. La Cooperativa
Martorell	B. Francesc Pujols
Mataró	B. Pública Pompeu Fabra
Moià	B. de Moià
Montcada i Reixac	B. Can Sant Joan
Montornès del Vallès	B. de Montornès
Olot	B. Marià Vayreda
Palafrugell	B. de Palafrugell
Parets del Vallès	B. Can Rajoler
Rubí	B. Mestre Martí Tauler
Sallent	B. Sant Antoni Maria Claret
Salt	B. Jaume Ministral i Masià

Sant Adrià del Besòs	B. Sant Adrià
Sant Andreu de la Barca	B. Aigüestoses
Sant Andreu de Llavaneres	B. Pública Sant Andreu de Llavaneres
Sant Boi de Llobregat	B. Can Castells
Sant Esteve Sesrovires	B. Joan Pomar i Solà
Sant Feliu de Guíxols	B. Pública
Sant Fruitós de Bages	B. St. Fruitós de Bages
Sant Hilari Sacalm	B. Municipal de Sant Hilari Sacalm
Sant Pere de Ribes	B. Josep Pla
	B. Manuel de Pedroló
Sant Pere de Riudebitlles	B. Pública de Sant Pere de Riudebitlles
Sant Quirze del Vallès	B. Sant Quirze
Sant Vicenç de Castellet	B. Salvador Vives Casajuana
Santa Coloma de Gramanet	B. Pilarín Bayés
Santa Maria de Palautordera	B. Ferran Soldevila
Santpedor	B. Pare Ignasi Casanovas
Sentmenat	B. Frederic Alonso Orfila
Súria	B. de Súria
Tarragona	B. Pública de Tarragona
Tàrrrega	B. Central Comarcal de Tàrrrega
Terrassa	B. Central
Torelló	B. Dos Rius
Vallirana	B. Josep M. López-Picó
Vic	B. Joan Triadú
Vidreres	B. Joan Rigau i Sala
Vilanova del Camí	B. de Vilanova del Camí
Vilobí d'Onyar	B. Can Roscada

ANNEX 3. LLIBRES VALIDATS AMB EL LOGOTIP «LECTURA FÀCIL»

- Girona, Ramon. *L'atrapallunes: conte del sud de l'Àfrica*. Dibuixos Carles Porta. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003. 29 p. (Contes d'arreu; 10). ISBN 84-8415-551-X.
- *Compta fins a cinc: conte indi*. Dibuixos: Sebastià Serra. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003. 29 p. (Contes d'arreu; 8). ISBN 84-8415-501-3.
- *El còndor i les estrelles: conte peruà*. Dibuixos: Lluís Farré. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003. 29 p. (Contes d'arreu; 7). ISBN 84-8415-500-5.
- *El cuiner del mandarí: conte xinès*. Dibuixos: Imma Pla. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002. 29 p. (Contes d'arreu; 6). ISBN 84-8415-403-3.
- *L'ocell de la felicitat: conte tibetà*. Dibuixos: Lluïshot. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002. 29 p. (Contes d'arreu; 3). ISBN 84-8415-357-6.

- *La princesa i el talp: conte georgià*. Dibuixos: Javier Olivares. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002. 29 p. (Contes d'arreu; 4). ISBN 84-8415-358-4.
- *Res no és el que és: conte del nord d'Àfrica*. Dibuixos: Linhart. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2001. 29 p. (Contes d'arreu; 2). ISBN 84-8415-351-7.
- *El riure de la hiena: conte centreafricà*. Dibuixos: Pep i Marc Brocal. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2001. 29 p. (Contes d'arreu; 1). ISBN 84-8415-350-9.
- *La torre de la donzella: conte turc*. Dibuixos: Gabi Beltran. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003 (Contes d'arreu; 11). ISBN 84-8415-552-8.
- Pérez Arnau, Carme. *No estem mai sols: conèixer Miquel Martí i Pol*. Barcelona: Escola de Persones Adultes Manuel Sacristán de CCOO, 2002. 67 p. (Llegim; 1). ISBN 84-89511-07-1.
- Riera, Ignasi. *El Parlament de Catalunya*. Barcelona: Mediterrània, 2003. 71 p. (Lectura fàcil). ISBN 84-8334-418-1.

De propera aparició

- Aixelà, Daniel. *Vint-i-quatre receptes d'arreu del mon*. Barcelona: Abadia de Montserrat. (Contes d'arreu; 9)
- Berengueras, Ramon, Bonafont, Rosa. *Coneixes Barcelona?* Barcelona: Mediterrània, Servei de Llengua Catalana de la UB.
- Dickens, Charles. *Conte de Nadal*. Gestió i Promoció Editorial.
- Wilde, Oscar. *El fantasma de Canterville*. Gestió i Promoció Editorial

En preparació

- Asimov, Isaac. *Històries de robots*. Gestió i Promoció Editorial
- Bagaria, Mercè. *Mitologia de la Mediterrània*. Sirpus
- Borràs, Mercè. *Gaudí: claus per interpretar la seva obra*.
- Durrell, Lawrence. *La meva família i altres animals*
- Ganieri, Anita. *Rituals de traspàs en 6 religions*
- García Palomeque, Rebeca. Sèries:
Què mengem? (història del formatge, l'arròs, la patata, etc.)
Què bebem? (el cafè, la llet...)
Com ens desplacem?
- Swift, Jonhatan. *El viatges de Gulliver* (amb el suport de la Institució de les Lletres Catalanes)
- Sèrie de contes curts de misteri i intriga:
Doyle, Conan. *Escàndol a Bohèmia*
Saki. *Si els gats poguessin parlar*.

ANNEX 4 QÜESTIONARI

Qüestionari a les biblioteques sobre necessitats de textos de «lectura fàcil» per a adults febrer 2003

Data de resposta de l'enquesta (dd/mm/aa)

1. NOM DEL MUNICIPI

2. NOM DE LA BIBLIOTECA

3. RESPONSABLE

4. INFORMACIÓ SOBRE LES BIBLIOTEQUES DEL MUNICIPI

4.1. Existeix un pla municipal de biblioteques?

☐ SI Període d'aplicació (anys)

És consultable?

☐ Sí. Indiqueu-ne format i referència (edició paper, pàgina web)

☐ No

S'està duent a terme?

☐ Sí

☐ No

☐ NO

4.2. Biblioteques existents al municipi

Tipus*	Nom biblioteca	Responsable	Dependència**	Adreça	Telèfon
					Correu elec.
					Tel:
					Correu elec.
					Correu elec.

* Central urbana, de districte, filial, bibliobús, privada, etc. ** Organisme públic o privat del qual depèn

4.3. Consideres que la biblioteca compta amb els materials adients per a atendre persones adultes amb dificultats de lectura (immigrants, joves en programes d'educació especial, gent gran, persones amb disminucions psíquiques, etc.)?

☐ NO

Quin tipus de material alternatiu recomaneu a les persones amb dificultats de lectura que us en demanen?

☐ Llibres infantils

☐ Llibres d'aprenentatge de la llengua

☐ Llibres en lletra gran

☐ Diccionaris en imatges

☐ Altres

Indica quins:

A quin tipus de materials creus que caldria donar prioritat a l'hora d'editar textos de lectura fàcil? (Numera per ordre d'importància: 5=màxima importància, 1=mínima importància)

- ☐ Narrativa
- ☐ Poesia
- ☐ Coneixement del país
- ☐ Formació en valors cívics i democràtics
- ☐ Llibres en l'idioma d'origen dels immigrants
- ☐ Altres (indiqueu-los):

☐ SÍ

Podries facilitar-nos-en informació bibliogràfica (autor, títol i ISBN) al final d'aquest qüestionari? V. «Informació bibliogràfica». Afegeix tantes línies com calgui.

(No inclogueu textos de didàctica de la llengua).

Si et consta que els textos indicats són utilitzats en centres vinculats amb l'atenció a persones adultes amb dificultats de lectura, et preguem que indiquis en quins, a l'apartat: «És utilitzat a»

☐ NO HO SÉ

4.4. En quin idioma solen demanar els materials les persones amb dificultats lectores?

Català	Castellà
Exclusivament en	
Preferiblement en	
Indistintament en	

5. ENTITATS/ASSOCIACIONS DEL MUNICIPI

Coneixes entitats de suport/formació/ajuda a col·lectius amb dificultats de lectura en el teu municipi? En cas afirmatiu, podries indicar quines i si la teva biblioteca col·labora en programes adreçats a aquests col·lectius?

Entitat	Tipus*	R: Responsable A: Adreça T/em: Telèfon/correu el.	Tipus de col·laboració amb la biblioteca
		R:	
		A:	
		T/em:	

* Escoles d'adults, centres d'educació especial, escoles/tallers ocupacionals, programes d'educació compensatòria, programes d'atenció a la gent gran, centres hospitalaris, centres penitenciaris, etc.

INFORMACIÓ BIBLIOGRÀFICA

Materials existents a la teva biblioteca adients per a atendre persones adultes amb dificultats de lectura (immigrants, joves en programes d'educació especial, gent gran, persones amb disminucions psíquiques, etc.). Queden exclosos els textos i altre material de didàctica de la llengua.

En cas que tinguis constància que el material ressenyat és utilitzat en centres adreçats a aquests col·lectius («És utilitzat a:»), t'agrairem que indiquis en quin(s). (Afegeix les línies que calgui)

Autor: _____

Títol: _____

ISBN: _____

És utilitzat a: _____

Observacions: _____